

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЬАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan

• 2003-yil, 18 апрел • № 16 (3699)

Иккى кун давомида Намангандаги А.Навоий номли вилоят мусикали драма ва комедия тегати саҳнисидан оналар орзу-умидлари, кувон ва хаяжонларини ўзига жамлаган аллалар турли оҳангларда жаҳанглаб турди. Бу ерда "Алла" ижорчиларининг анъанавий оптичи республика кўрик-тандлови бўлиб ўтди.

Халқимиз ижодетининг энг таъсиридан турларидан хисобланган алла ижорчиларининг бу ийли маҳорат кўриги Ўзбекистон халқ артистичи Хабиба Охунова хотирасига бағишланганиги бежиз эмас. Бу беназир санъаткор ижорсодаги "Алла" ўзбек оналарининг фарзандларига баҳшида этган шоҳ қўшиғи тимсоли бўлганли-

пиди. Кашқадарё вилояти Китоб тумани фолклор-хаваскорлик жамоаси биринчи ўрин сохиби бўлди.

Фаргона вилояти Олтиарик туманидаги "Зилола" ашула ва рагс ансамбли, Тошкент шаҳар Бектемир тумани "Гавхар" фолклор-этнографик, Сурхондарё вилояти Жаркўргон тумани бадиий хаваскорлик жамоалари иккичи, Самарқанд вилояти Тойлок тумани, Хоразм вилояти Ургач тумани, Навоий шаҳри, Бухоро вилояти Жондор тумани бадиий хаваскорлик жамоалари учичи ўрниларни олдилар.

Голибларга "Алла" республика кўрик-тандлови

Канот "Алла" лар

ги яхши маълум.

Танлов ижорчилари кўп сонли томошабинлар хамда таники олимлар, шоирлар, санъаткорлардан иборат хакамлар хайъатига ранг-бранг мавзудаги аллалар, санъа кўринишлари, тегатлаштирилган лаҳваларни хавола этидilar.

Энг юксак мукофот — "Гран при" соринига Намангандаги бадиий жамоаси лойик, то-

ви таъсисчилари — Маданият ишлари вазirligi, республика Телерадиокомпанияси, "Махалла", "Олтин мерос", "Софлом авлод учун" жамғармаларининг дипломлари ва кимматдахо совғалари топширилган.

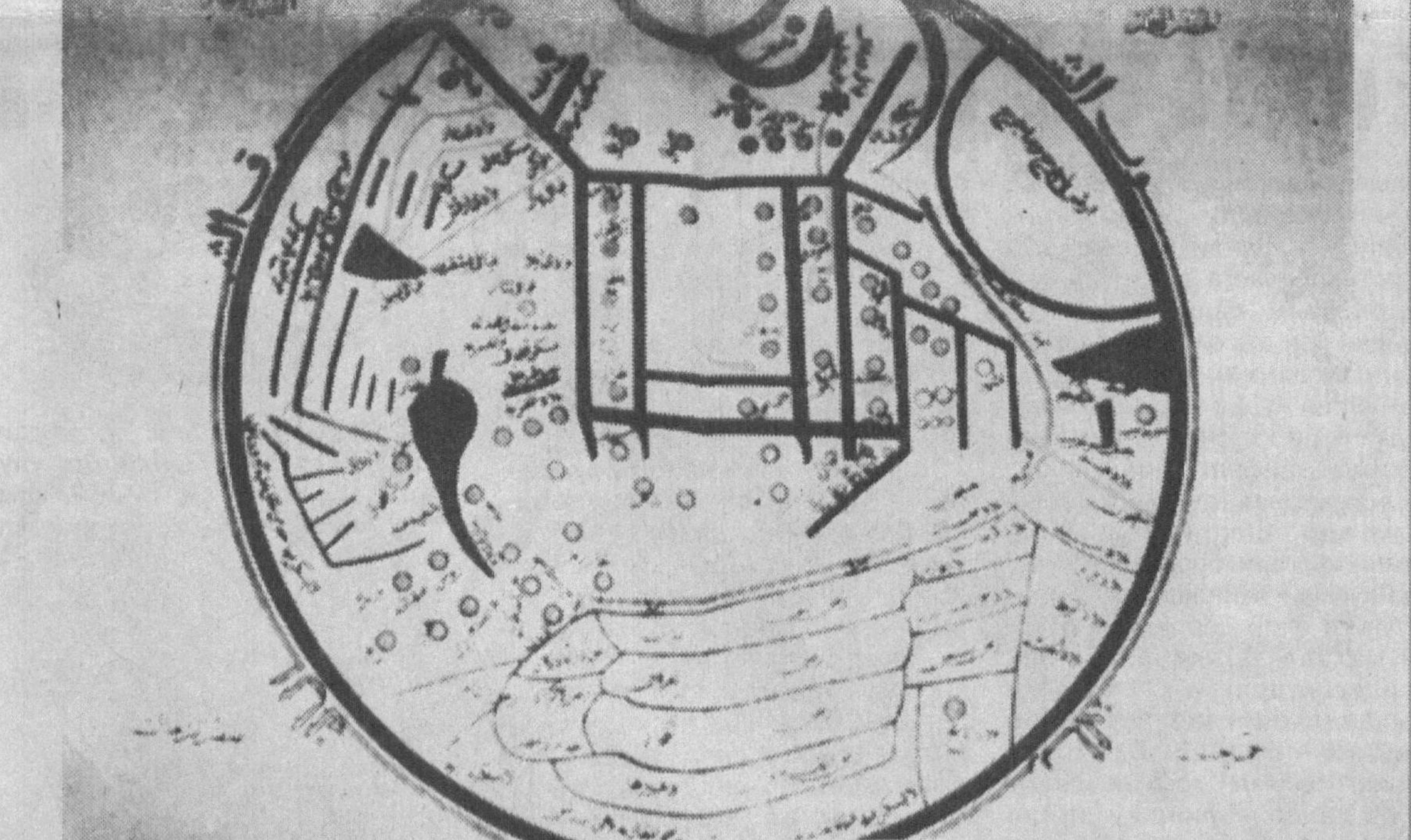
Кўрик-тандлов иштирокчилари вилоядаги маҳаллалarda ҳам бўлиб, аҳолига ўз дастурларини намойиш этидilar.

Янги РУКН: Мозий дурдоналари

Мозий — бугунга ҳам, келажакка ҳам тамаддати тоши бўлиб хизмат киласди. Зеро, ҳар бир ҳалк милиатлининг бўй-бастини, мояхитини, мавзанини ва мағфураси асосларини унинг тархи — аждодлар кадрияти белгилайди. Шунга кўра айти оламизки, биз тархи, ўтиши бўлиг тадамуддининг ворисларимиз. Бой маданиятимиз жаҳоний тадамуддунни бойитиб, унинг беназир таркибини ташкил этганидан ҳар бир фуқаромизнинг фахрларини шаксиз, албатта.

Пойтахтими марказидаги Ўзбекистон тархи давлат музейи мамлакатимиз худудидан топилган энг нобай осори-атикалар, турли жамғармаларда сакланадиган нодир топилмалар асосида вуқудага келди. Ана шу янги Ўзбекистон тархи давлат музейи мундарижасининг талкини жаҳон андоzaларига тўла жавоб берини билан бирга ўзига хос мазмун-моҳиятига эга ҳамдир. Мозийимизнинг бебаҳо да таъсиридан қомуси саналган бу кошонадаги минглаб осори-атикаларини тарғиб ва ташвиқ қилиш ниҳияти "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" хафтаномаси "Мозий дурдоналари" рукини очди. Ушбу янги руки остида музейнинг энг нобай, энг камёб ва бебаҳо атикалари хакида хафтанома саҳифалари мунтазам ravishida makolalar bera boripladi. Barsha qadimishuslar va ijodkorlari hamkorlikda da'yavat etamiz.

Махмуд Кошгари тузган дунё ҳаритаси. Кўлъемдан лавҳа. XVI аср.

Сопол идиш. Бухоро вилояти.

Милоддан аввалиги

6 — 5-мингчинги йиллар.

Тош тумор. Милоддан аввалиги 2-мингйиллик.

Фаргона

билирди. Болалар филмларини яратни бўйича жамгарма тушиш тақтифни ўтрага ташкилди.

Анжуманни ўзбек дубляж мактаби айтанинан "Ўзбек-телефилим" да қўнайи давом этишилганнан ҳақида ҳам фикр билдирилди.

Н. ЭРГАНЕВА

Якинда Москвада "Зажги свою звезду!" леб номланган болалар ва ўсминалар ижодита бағишланган IV ҳалқаро эстрада фестивалини бўлиб ўтди. Унда Ҳамдустлик давлатлари ва Ислордан келган 150дан зинёд эстрада қўшиқицаси қаторидан пойтахтимиздаги Ҳамза номидаги мусиқа коллежи ўзувчилар Екатерина Косокина, Марина Тожиева ва Нитора Мирзакаримова ҳам катнишиб, галибиликни кўлга киртилилар. Уларга лауреатлик дипломи ва галибиликни ишончинини "Саккизини мўйизи", "Озод Шарафидинон", "Ҳақиқатта садоқат", "Серхончалар сулоласи", "Заркенилж ҳаромон", "Олимни забт этган баҳодир", "Ҳўжамкул ва унинг шотигларини", "Тисланниш ўйлиши" каби ўнла бўхжатни филмларини яратни ўтрага ташкилди.

Анжуманни ўзбек дубляж мактаби айтанинан "Ўзбек-телефилим" да қўнайи давом этишилганнан ҳақида ҳам фикр билдирилди.

Н. ЭРГАНЕВА

Мактабни тўлдириб ўтирган ўқиучилар ва ўзқитувчилар ўзларининг мактабдошлари бўлган таникли айдии муборак ёши билан кутлапидар. Мактаб директори Ортижон Сабурова учрашувни очар экан, адиб ижоди ҳақида тўхтатлиб, унинг асаарлари ва ҳаҳмонларни ҳақида сўзлуди, жонажон мактаб адиб билан фахрланшини тайтади. Профессор Бегали Косимов, адиб-шоумен олимлар К. Йўлдушев, А. Алимбеков адиб ва ижоди ҳақида сўзлапидар. "Сарбадорлар", "Бойий дунё", "Улуғ салтанат" тарихи романлари, "Гумбаздаги нур", "Мараб" достонлари, публицистик маколалари, жаҳон адабийтидан қўйланган таржималари адибийтидан бойитганни эътироф этилди.

Жумабозор қишлоқ фуқаролари раиси А.Турдикулов адиб ўтирганни таъсислаштиришади. Анишни тўхтатлини ўтирганни таъсислаштиришади. Учрашувни ҳам кўзини таъсислаштиришади. Учрашувни ҳам кўзини таъсислаштиришади.

Мактабни тўлдириб ўтирганни таъсислаштиришади. Учрашувни ҳам кўзини таъсислаштиришади. Учрашувни ҳам кўзини таъсислаштиришади.

Шундай учрашувни тумандаги Далвардин касб-хунар коллекшида ҳам бўлиб ўтди.

Шундай учрашувни тумандаги Далвардин касб-хунар коллекшида ҳам бўлиб ўтди.

Шундай учрашувни тумандаги Академиясиning сертификати билан тақдирланди.

Кўнишни деярли ҳар куни кўрардим. Укишга кетаётib ёки кайтаётib, метро тунелининг киравтеришида кора кўзинолар таҳсан, хассага таянганича кўлларини олдинга илтиҳоли чўзган, ўтрашшардаги бу кўзи охиз инсонга бирор бепарво, бирорини хисси билан қараб ўтиб кетарди. Айримлар онда-сонда беш-үн сўм ташшаб ўтишар, мен ҳам бъаъда "Садака" — радио бало" деганларидан, 1-2 чанди аямадим. Бундайларни куриб, Ҳудоим ҳар кимни турт мусчини сөг килиб яратсан, даймай.

Кече ўкишдан кеч кайтаётсам, уни ўша доимий жойда яна кўриб қолдим. Узоқдан кўзим түрт: "Бечора ўйига кетса керак, ёрдамлашсан-микан?" — деган ҳаълда аста унга якинлаши бошладим. Йўлакча коронигирок бўлгани учун аввалига унинг нима қиёлабтанини тушунмадим. Яхшироқ разм солсам, кўзи охиз киши чўнтағидан

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan

• 2003-yil, 18 апрел • № 16 (3699)

ИШОНЧЛИ ҲАМКОР

Мамлакатимизнинг нуфузли банки фаолиётидаги ижобий нахисалар ҳамда тизим тараққиётидаги ўзгаришларга бир назар

Тошкент шаҳар марказидан бошланадиган Амир Темур кўчаси бўйлаб Юнусобод даҳси томон юрсангиз, "Тошкент ленд" борги ённаги маҳобатли, ойнаванд кўп қаватли бинога кўзининг тушади. Метрополитикнинг энг сўнгги ютуқлари, замонавий андозалар асосида курилган бу бинога Ўзбекистон ташкили иктисодий алоқалар Миллий банки (қисқача, Ўзбекистон Миллий банки) жойлашган. Банк Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1991 йил 7 сентбрдаги Фармони билан ташкил этилган. Шанда мазкур банк оддиги Ватан компанияларининг таши савдо операцияларига ҳалқаро мебъюбий хизмат қилиши, мамлакатнинг экспорт импортининг таҳсилатини ошириш, Ўзбекистон иктисодиётига хориж сармоғларини ва илор технологияни жади этиш асосий вазифалар кўлиб қўйилган эди. Ҳозир республикадаги мажкул банклар умумий капиталининг яримдан ортиги унинг хиссасига тўғри келади.

Ўзбекистон миллий банки "The Bank" журналида кўйилшилигидаги бўйича ўннинг 1993 йилдан бошлаб дунёдаги нуфузли биринчи мингликка кирган банк институтлари сифатида бўйлаб, бутунга кунда 418-юрнинг энг сўнгги ютуқлари, замонавий андозалар асосида курилган бу бинога Ўзбекистон Миллий банки (қисқача, Ўзбекистон Миллий банки) жойлашган. Банк Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1991 йил 7 сентбрдаги Фармони билан ташкил этилган. Шанда мазкур банк оддиги Ватан компанияларининг таши савдо операцияларига ҳалқаро мебъюбий хизмат қилиши, мамлакатнинг экспорт импортининг таҳсилатини ошириш, Ўзбекистон миллий банки "The Bank" журналида кўйилшилигидаги бўйича ўннинг 1993 йилдан бошлаб дунёдаги нуфузли биринчи мингликка кирган банк институтлари сифатида бўйлаб, бутунга кунда 418-юрнинг энг сўнгги ютуқлари, замонавий андозалар асосида курилган бу бинога Ўзбекистон Миллий банки (қисқача, Ўзбекистон Миллий банки) жойлашган. Банк Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1991 йил 7 сентбрдаги Фармони билан ташкил этилган. Шанда мазкур банк оддиги Ватан компанияларининг таши савдо операцияларига ҳалқаро мебъюбий хизмат қилиши, мамлакатнинг экспорт имортининг таҳсилатини ошириш, Ўзбекистон миллий банки "The Bank" журналида кўйилшилигидаги бўйича ўннинг 1993 йилдан бошлаб дунёдаги нуфузли биринчи мингликка кирган банк институтлари сифатида бўйлаб, бутунга кунда 418-юрнинг энг сўнгги ютуқлари, замонавий андозалар асосида курилган бу бинога Ўзбекистон Миллий банки (қисқача, Ўзбекистон Миллий банки) жойлашган. Банк Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1991 йил 7 сентбрдаги Фармони билан ташкил этилган. Шанда мазкур банк оддиги Ватан компанияларининг таши савдо операцияларига ҳалқаро мебъюбий хизмат қилиши, мамлакатнинг экспорт имортининг таҳсилатини ошириш, Ўзбекистон миллий банки "The Bank" журналида кўйилшилигидаги бўйича ўннинг 1993 йилдан бошлаб дунёдаги нуфузли биринчи мингликка кирган банк институтлари сифатида бўйлаб, бутунга кунда 418-юрнинг энг сўнгги ютуқлари, замонавий андозалар асосида курилган бу бинога Ўзбекистон Миллий банки (қисқача, Ўзбекистон Миллий банки) жойлашган. Банк Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1991 йил 7 сентбрдаги Фармони билан ташкил этилган. Шанда мазкур банк оддиги Ватан компанияларининг таши савдо операцияларига ҳалқаро мебъюбий хизмат қилиши, мамлакатнинг экспорт имортининг таҳсилатини ошириш, Ўзбекистон миллий банки "The Bank" журналида кўйилшилигидаги бўйича ўннинг 1993 йилдан бошлаб дунёдаги нуфузли биринчи мингликка кирган банк институтлари сифатида бўйлаб, бутунга кунда 418-юрнинг энг сўнгги ютуқлари, замонавий андозалар асосида курилган бу бинога Ўзбекистон Миллий банки (қисқача, Ўзбекистон Миллий банки) жойлашган. Банк Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1991 йил 7 сентбрдаги Фармони билан ташкил этилган. Шанда мазкур банк оддиги Ватан компанияларининг таши савдо операцияларига ҳалқаро мебъюбий хизмат қилиши, мамлакатнинг экспорт имортининг таҳсилатини ошириш, Ўзбекистон миллий банки "The Bank" журналида кўйилшилигидаги бўйича ўннинг 1993 йилдан бошлаб дунёдаги нуфузли биринчи мингликка кирган банк институтлари сифатида бўйлаб, бутунга кунда 418-юрнинг энг сўнгги ютуқлари, замонавий андозалар асосида курилган бу бинога Ўзбекистон Миллий банки (қисқача, Ўзбекистон Миллий банки) жойлашган. Банк Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1991 йил 7 сентбрдаги Фармони билан ташкил этилган. Шанда мазкур банк оддиги Ватан компанияларининг таши савдо операцияларига ҳалқаро мебъюбий хизмат қилиши, мамлакатнинг экспорт имортининг таҳсилатини ошириш, Ўзбекистон миллий банки "The Bank" журналида кўйилшилигидаги бўйича ўннинг 1993 йилдан бошлаб дунёдаги нуфузли биринчи мингликка кирган банк институтлари сифатида бўйлаб, бутунга кунда 418-юрнинг энг сўнгги ютуқлари, замонавий андозалар асосида курилган бу бинога Ўзбекистон Миллий банки (қисқача, Ўзбекистон Миллий банки) жойлашган. Б

ЧАМАНЛАР БАРГ ЁЗСИН...

ОФТОБ ҲАЁШ ДЕМАК

МАХМОД ИКРЮМ

Офтобли кунларни севаман чандон,
Хамиша сийасин кенг очсин офтоб.
Чаманлар барг ёзсин чун отиб хандон,
Хаётбахш зиёсин кенг сочсин офтоб.

Офтоб бор — хаёт бор, офтоблир бокий,
Ўн саккис минг олам ундан баҳраманд.
Билалур қадаҳларга тўлдириб соқий
Нурдан күй сипкориб бўйлайлик курсанд.

Олиса, тўларга боқаман кўмсаб,
Чўкилар бамисли яланчоҳ ханжар.
Тоқка чиқайлик деб менин торғилаб,
Енимда ҳиқиллар неварав Санжар.

На қадар мафтункор турғи манзара,
Чирмовикдайдир чирмар ақи ва хушиг.
Сеҳрлар тошқин сой, ям-яшил дара..
Ўйланған қоласан — ўнгинг ё тушин...

Ху, коя багрида бир гала оху
Тошдан тошга сакраб ўйнар, иргишлар.
Лайлатуцадар — жұфт оқкүш — оқ-ху,
Баландла нур тараф завқ-шаве бағиялар.

Сакликлар хонинши тиммайди бир зум,
Тиммайн сайрайди кумри, майна ҳам.
Допишманд ҳалқарда бор шундай удум:
Тоқка чик, ҳавоси минг дардга мальхам.

Неварсан Санжар-ла саир этдик узоқ,
Ариазор, ёнғозкор болгар оралаб.
Ўнг-сўлда ийлекко кўю кўзичоқ —
Утлайди бир-бирин изин қоралаб...

* * *

Мени бошлаб келди соҳиға хаёл,
Тонг ҳали уйқусин тарқ этмаган чоқ,
Кўйда пардоҳ қилиб кўкдаги хилол
Тошланарди, гўё тилла ойбаллод.

Оқиом қармоқ ташлаб эдик хотиркам,
Алботтар леб чўртумани, лаққа...
Омад қулиб боқди,
Ростини айтсан...

Хаёлим чулгайди гоҳо дафъатан,
Чўлон ва Кодирӣ, Усмону Элбек.
Гўрдамас, чукурда ётар бекафар,
Донишманд алдиблар — аллома ўзбек.

Истиқбол кўёшича чарақлаб чиқди,
Ҳаво соғ, осмон соғ, парчаландиғов.
Мард ўғлон Исломбек ноҳақни йиқди,
Истиқбол ўйлида ўзидир пешров!

Йўлимиз олиси, олис, лек порлок,
Эзгулик чамани — гуллар поёндоз.
Бош узра чарх урар хумо ва чорлок,
Ватан Мадҳияси янгар шўх ва соз.

— Ох-ох ...бу шўрвани ичган дармонда,
Бўғин-бўғинларинг йираб кетади.
Иммаганлар эса, қолар армона,
Ва умридан нолиб, жавраб ўтади...

Софомлик истасанг тогу тошга чик,
Дарро кўлларда, ўрмонларда кез.
Ўзлинг кўлга ол, локайликни йик,
Номақул, номақул юмушлардан без.

АРМОН

Дераздан тўлин ой боқиб,
Столимга ёѓду сочади.
Ва қаломидан майвала ёқиб,
Баҳри дилмуд гулдай очади.

Сокин кечга нақадар гўзал
Ва нақадар сирли, ажойиб.
Лабларимдан учади газал,
Шўх дамларни эслаб гаройиб.

Севардим мен водийлик қизни,
Гулжаквхар, моҳитоб эди.
Севардим, билмас, у мени,
Лек мен учун у офтоб эди.

Аммо насиб этмади, нетай,
Кўнгил бўлди чил-чил, вайронга.
Саҳорагоми, қайларга кетай...
Мен ўши кез бўлдим девона...

Ўтиб кетди, эх-ҳа, қанча йил,
У ҳам омон,
мен ҳам саломат.
Бут бўлмади дарз кеттап кўнгил,

Хаёт экан ачик, маломат!

ПУРФУЛЛЯКЛАР

Мажнунтот ийлайди кечга кундуз,
Жамалок қоқилин шабодда тараф.
Унга ҳавас билан боқди юлдуз
Кўкданимас, кўл ичра афтода қараб.

Инсон бўлиб туғилмоқ яхши,
Инсон эрур ҳаётнинг нақпи.
Модомики инсон экансан,
Торингни черт, торингни, баҳши.

Хаётни ким севардак жондан,
Яхшига жўр, ипроқ ёмондан.
Эзгуликка доим у ташна,
Ажралмагай юртдан, иймандан.

Хачимлиштон эса, ноғора чалар,
Кўёб-кўёвлайди заргадоқ тўра.
Кўклида чарх уради қарға-заччалар,
Шўрва таъмин тотиб бош чайқар, Жўра:

Кизилиштон эса, ноғора чалар,
Кўёб-кўёвлайди заргадоқ тўра.
Кўклида чарх уради қарға-заччалар,
Шўрва таъмин тотиб бош чайқар, Жўра:

Кадди дол истадим — ўзимдек маҳзун,
Ўзимдек никмўнгут, ўзимдек факир...
Топдими, топганин ишқ майин эмас,
Хижрон денгизидан сув тутди таҳир.

Даҳри зол истадим — мозийга боқиб,
Дедим: керакмиди хижроний мерос?
Йўқ эса муҳаббат, йўқ эса вафо,
Нечун даркор ахир ўтли ёхтирос!...

Бир висол топмайин, савол истадим,
Даҳри зол бағридан жавоб истадим...
Хуш овоз янгради: “Хуршидаға
Фирқо дардин берив, жавоб истадим!”

ОИЛЖОН

Оиажон, Сиздан бўлак
мехрибоним йўқ менинг,
Мехрингиз тафтидин ўзга
хонумоним йўқ менинг.

Қон била жисмимда тутён
пок дилингиз чашмаси,
Ки, Ватанга бундин ўзга
армугоним йўқ менинг.

Турфа ранг гулзор бу
кўнглигимга кўз солмас күёш,
Парварини истар, нетайки,
Боғонимон йўқ менинг.

Гоҳ замин-давор аро
тансиқ маҳал обу ҳаво—
Жонга осоиш этарга
ошиётим йўқ менинг.

Тил била дил ёралар
эрсаки кўнгли қоралар,
Рӯҳимга куч бергали
ширинзабоним йўқ менинг.

Минг шукур, ҷархи фалакнинг
юз жабр-жафосига,
Кўп эрур сабрим, вали
оху фифоним йўқ менинг.

Оиажон, Хуршида дил
армони бир уммонидир,
Бўлмасин кетсан жаҳондини,
нишоним йўқ менинг...

Бир висол истадим кўёшдай тафтли,
Баҳордай хушчирой, сабодай майин!..
Топдими...

Бир умр юрак торларим
Унисиз ҷалиб ўтди айрилиқ кўйин...

Бир хаёл истадим, самодай тоза,
Топдими...

Шунчалар бисёр экан
қисмат деганинг қасдлари,
Хислари, тўйгулари
ишик йўлида сарсонларда.

Хеч кима ҳеч сўз демас,
оламга этмас ари ҳол,
Илтико айлар фақат
кўз ёшлари мужгонларда.

Бир умр ҳижрон элинда
ним кўнгил — далли ғадо,
Сўйгани шоҳидир — Қўёшдир,
Ой тўла Осмонларда.

Тунги тушлар етаклайдур
бир висол оғушига,
Тонгда минг афсус, очар кўз
кулба вайронларда...

Кўрсалар кимки дегай,
бу киз мудом омадга ёр,
Асли Хуршида дили
манту яшар афғонларда...

Қадрима етгувчи бир ёр топилмас,
Ломакон жисмима дилер топилмас...
Дилозор дўстларим бағрида, э воҳ!
Топилгай ҳаёткар-у, лек ор топилмас.

Нури моҳ изларам, паноҳ изларам,
Сайри бор изларам, тулзор топилмас.
Муҳаббат мулкиминг тупроғи аро,
Вафдор изларам, зинҳор топилмас!..

Тил била дил ёралар
эрсаки кўнгли қоралар,
Рӯҳимга куч бергали
ширинзабоним йўқ менинг.

Хасаднинг кўксига оловлар ёқиб,
Ўзни-ю ўзгани кул айлаганлар.
Аданамиган, кенг жаҳон ичра манимдек,
Хастадил — ахволи ағбор топилмас!

Яйрамоқ истарам, кулмоқ истарам,
Кўйламоқ истарам — алёр топилмас.
Кўнглима чин ҳабиб, чин ёр топилмас,
Жисмима бир мукийм дилер топилмас...

Рўёмисан, бунёдмисан, гумонид?!..
Аҳда паймон — билсанг, асл нимонидир!
Воҳжаб, тоҳ олов, тоҳ муз сўзларинг —
Сабо янглиг бекарор, бемаконидир?..

Бир юрак юртаси, Анижон томонларда,
Малҳами не тонг анинг
кўз илғамас маконларда...

Бир висол истадим кўёшдай тафтли,
Баҳордай хушчирой, сабодай майин!..
Топдими...

Бир умр юрак торларим
Унисиз ҷалиб ўтди айрилиқ кўйин...

Бир хаёл истадим, самодай тоза,
Топдими...

Бир юрак юртаси, Анижон томонларда,
Малҳами не тонг анинг
кўз илғамас маконларда...

Бир вакълар Ур ҳамда Кўр, кейинчалик

Кичик ва Катта тог дег алладиган тоғлар
орасида, Сирдарнинг кўйи қисмиди бир
злат жойлашган экан. Унинг сultonни адлат
билин юрг башқариши донги чикдан

Султон Махмуд Баҳодирхон эди. Қавми

нинг ўшу қарисини ардоқлайдиган, кўл

мара жанги, қаттиқўл, обрў-эътиборли,

бечир ишни басалашади қўлларига ҳам

бекининг мағлуб бўлганини ҳеч қеч

қачон эшитмаган, кўрмаганди. Унинг

хўлини бозобоз сўзларидан дено қавми

нинг ҳам қандай маҳаллашади.

Бир вакълар Ур ҳамда Кўр, кейинчалик

Кичик ва Катта тог дег алладиган тоғлар

орасида, Сирдарнинг кўйи қисмиди бир

злат жойлашган экан. Унинг сultonни адлат

билин юрг башқариши донги чикдан

Султон Махмуд Баҳодирхон эди. Қавми

нинг ўшу қарисини ардоқлайдиган, кўл

мара жанги, қаттиқўл, обрў-эътиборли,

бечир ишни басалашади қўлларига ҳам

бекининг мағлуб бўлганини ҳеч қеч

қачон эшитмаган, кўрмаганди. Унинг

хўлини бозобоз сўзларидан дено қавми

нинг ҳам қандай маҳаллашади.

Бир вакълар Ур ҳамда Кўр, кейинчалик

Кичик ва Катта тог дег алладиган тоғлар

орасида, Сирдарнинг кўйи қисмиди бир

злат жойлашган экан. Унинг сultonни адлат

билин юрг башқариши донги чикдан

Султон Махмуд Баҳодирхон эди. Қавми

нинг ўшу қарисини ардоқлайдиган, кўл

мара жанги, қаттиқўл, обрў-эътиборли,

бечир ишни басалашади қўлларига ҳам

бекининг мағлуб бўлганини ҳеч қеч

қачон эшитмаган, кўрмаганди. Ун

Шундай гурнглардан сүнг яхши асар туғиларди

Санъат мутасаддиларидан драматурглар яхши асар ёзишмайти, драматурглардас эса, кули режиссёлар етишмайти, деган гап-сўзларни кўп ёзитамиз. Холбуки, таҳникни драматургларимиз хам, дипломли режиссерларимиз хам талайгини.

Чиндан хам таниклир кўп, бирок машҳулар кам. Булай шахсий фикрим, аммо тасодифан ортирган янги танишининг қарашлари менинг тасаввурларини бутунлай ўзгартирти курорди. Келинг, аввал у кишини танишиштари: 1979 йили Самарқанд театрида «Семур» (Х.Олимжон ва Зулфия асари) спектакли саҳнага кўйилгани кўпчиликка маълум. Хатто бу асар соғик иттифоқ, бўйича ўзказиганланганда фарҳли учинчи ўринни эгаллаганди. 1982 йили мазкур театрда саҳнапаштирилган «Шаддод она ва унинг ўйилари» (Бертолд Брехт) спектакли эса, Тобилисида ўзказиганланганда биринчи даражада дипломини кўлга киритган эди. Карагни, бир пиёла чой устида танишмаган — ана шу асарларни саҳнага кўйантган режиссер Тожи Мухаммад (Тожибий Исломилов) бўлни чиҳди. Холбуки, бу иходкорнинг яхни ишларни ўзетлеради компаниянинг «Манъавият» студиясида тасвирга олган 5 кисмни «Жалолиддин Хоразмшоҳ» (Намуқ Камол) телеспектаклини, 3 кисми «Соҳиҳ бўйлаб чопаётган олапар» (Ч.Айтматов), «Дала ўртасидаги даражат» (Оризукл Эрғаш), «Абу Ҳафс Кабир» (Садриддин Салим Бухорий), 6 кисими «Мирзо Улуғбек» (М.Шайхзода) ва ниҳоят якин-

гинада намойиш этилган «Ўзим билан ўзим» (Аҳмад Аъзам) каби видеофильмарини кўрган эдим. Хўш, нима бўйлди, дерсиз. Ҳамма гап шундаки, соҳага мутахассис нукта назари билан ёндашиб мен каби бошловчи журналист учун энг кулатай ўйл. Хуллас, шу билан ўзим ҳакимда хам бор гапни ёшишмай айтдим. Энди Тоҳи Муҳаммад Фикраларни баён этишига ижозат беринг.

— Албатта, янги спектаклинг муҳлиси «кўп ёз»лиги ўша асар саҳнага кўйилгандан кейинги на аниқланади, — дейди у. — Бирор, не ажаби, бугун театр томошагида томошабинга ўриниди ётишимай айтдим. Энди Тоҳи Муҳаммад Фикраларни баён этишига ижозат беринг.

Фаолиятини кузатсанган, биринчидан, уларнинг кўччилиги актёриларни «безганд» ёки замонга қараб ўқитувчилик ва хатто дурдустина мухандислик қасбни режиссёrlиқка алмашганлар бўйичади. Бундан кўриниб турибдики режиссёrlиқ базаси керак-да. Холбуки, режиссёrlиқ маддий бўйичада саҳнадан шумайдиган асарлар дунёга келиши мумкин. Шоҳ, Эдип! ёки «Антигона», Эвропиддининг «Медея» ва «Электра», Шекспирнинг «Ромео ва Жулетта» ва «Юлий Цезар» каби бир канса саҳна асарлари сўзимни кувватлайди. Колверса, режиссёrlиқнинг ўзи маълум дараҳада актёр, рассом, бастакор, драматург бўлмоги лозим. Чу-

Кейинчалик бундай томошабиннинг савиаси югуни савиали ижроларни кабул килолмайдиган бўйлаб колиши-чи? Колаверса, савиа дегани ёмон қурилган иморат эмаски, бузбиз, ўрнига бошкasi тиқланса.

Шулар хакида ўйлаганидан, «Отелло»нинг «увалиши»ни эслаб коламан. Бу «увалиши»ни Отелло воситасида Аброр ака (у кишини Худо раҳмат килисин) босдан кечирган бўлса хам, унинг замираиди наинки физик характер, балки терен икимий фикр, сўзга хассослиги маҳорати хам ётади, бу албатта томошабинни хайратга солмай кўймасди. Ана энди кейинги йигирма-уттиз йил ичидаги «Отели»га бас кела оладиган саҳна асари яратилмаганинги олиб кўрайлик. Холбуки, ҳали ўзбек театри саҳнаси кўрган канчадан-канча дунё саҳна асарлари бор-ку? Нима, Абдулла Қодирйонинг «Ўтқан кунлар» ёки «Мехробдан чабн», Абдулла Каҳхорнинг «Тобутдан товуш», Садриддин Айнининг

ботни хозирги бирор бир санъаткоримиз ижро этса ёмонми? Бу хам майли, ахир кочнабуз ўзбек ёзувчиларининг асарлари хам босбис (минг афуски) ётиби-ку! Айтинг-чи, Гафур Гуомининг «Шум бола», «Афанди ўлмайдиган буди», «Хасан Кайфи» каби юморга бой асарларини хозирги ўшшар кўрганим? Эркин Воҳидонинг «Руҳлар исёни» ёки Абдулла Ориповнинг «Жаннатга ўй» драматик достонларининг бадийи савиаси асардан кам! Мабодо «бу асарлар эскирган», дегучи лар бўлса, Немирович-Данченкоининг «Одан қаринши мумкин, лекин санъат ўч қаҷон қаримайди» деган гапи билан жавоб береби, Салоҳиддин Сирохиддиновнинг «Тумариси», Абдулхакор Иброҳимовнинг «Тўйдад один намойиш» иёки «Зўйдири» ва хозар асарларнинг «тия гўши туб кўйгани»га ишора килган бўлардиди.

Яна бир гап, ер юзидаги оли миллиард инсоноти бўлса, ўч бирорининг баромги бор-бира никига ўшшамиади. Бу хам бир синоат-да. Худи шунингдек, инсон руҳий олами хам турлича, ким билисин, «улиқ» деган сўнини келиб чишига хам ашнадиди. Аммо, минг афуски, институтларда зўр береби, талабани «Сен Шукур Бурхонов, сен Аброр Ҳидоятов бўлишини» деган таомил асосида ўтишишмодаки, оқибатда ҳар йили кир-эзлик нафарлаб пишмаган «бурхоновлар» ва «хидоятлар» дипломли бўлмокда. Бу хам майли, ўч бир замонда косиб кўй сўйганини кўрганимисиз? Актёр режиссурандадар берганини-чи? Булар, албатта, ҳали айтганимдек, истаган актёр ёки бошқа касб эзаси спектакл кўшига киришиб кетаёттанинни бош омиллайди.

Ана, ижодкорнинг ўзлиги қаёда синяпти?.. Хозирги режиссёrlар бор қуچ-ғаритани жисмоний характерларга, расомн флалиятга багишлади. Натижа — соҳта ва қурб ижро. Шундайда буюк режиссёр Манон Уйғорни олиб кўрайли. У бор маҳоратини актёrlага қаратади. Шундайда ҳар инангиди дарвазада санъатни олди. Аммо, минг афуски, кейинги 20-30 йил ичидаги театр саҳнаси бундай ҳоли ўз бермади. Назаримда, Манон Уйғур режиссурасини ўрганадиган, уни амалда кўллайдиган давр келди.

**Сайдолим АБДУРАХМОНОВ,
ЎзДЖТУНИНГ ҳалқаро журналистика
факултети талабаси**

РЕЖИССУРА ВА ИХОДКОРНИНГ ЎЗЛИГИ

Дилдан сұхбат

«Судхўрнинг ўзими», Бертолд Брехт(немисининг «Шаддод она ва унинг фарзандлари» ёки «Сичувандан қизқар мөхрибон» сингари асарларни саҳналаштириша бўлмайдими? ёки Тикамау(японининг «Гонза», Калидаса(хинд)нинг «Шакунтала», Рустам Ибрагимов(озар)нинг «Хом остидаги ўй», Ҳамид Вурғун(озар)нинг «Фарҳод ила Ширин»-лари арзимас асарларни? Колаверса, узот санъаткори Шукур Бурхонов бир умр ўйнаши оруз қўйланган Юджин О'Нил(америқалик)нинг «Қайравоч остидаги мухаббат» драмасидаги чол — Ке-

Душанба 21.04

«Ўзбекистон» телеканали

1. 8:00 «Турнирни хаммийати». 2. 8:00 «Камалак». Болалар учун кинодастар. 3. 8:25 «Турнирни хаммийати». 4. 9:40 «Роҳи кушиялар». 5. 10:00 «Дарё, 12:00, 14:00, 18:00 Яңиликлар». 6. 10:05 «Камлянин, саргузашлари». Бадий фильм. 7. 12:30 «Санъатни танишишлар». 8. 13:30 «Ўзбекистон телевизори». 9. 14:30 «Кунгурлар». Болалар учун кинодастар. 10. 15:30 «Санъатни танишишлар». 11. 16:30 «Санъатни танишишлар». 12. 17:30 «Санъатни танишишлар». 13. 18:30 «Санъатни танишишлар». 14. 19:30 «Санъатни танишишлар». 15. 20:30 «Санъатни танишишлар». 16. 21:30 «Санъатни танишишлар». 17. 22:30 «Санъатни танишишлар». 18. 23:30 «Санъатни танишишлар». 19. 24:30 «Санъатни танишишлар». 20. 25:30 «Санъатни танишишлар». 21. 26:30 «Санъатни танишишлар». 22. 27:30 «Санъатни танишишлар». 23. 28:30 «Санъатни танишишлар». 24. 29:30 «Санъатни танишишлар». 25. 30:30 «Санъатни танишишлар». 26. 31:30 «Санъатни танишишлар». 27. 32:30 «Санъатни танишишлар». 28. 33:30 «Санъатни танишишлар». 29. 34:30 «Санъатни танишишлар». 30. 35:30 «Санъатни танишишлар». 31. 36:30 «Санъатни танишишлар». 32. 37:30 «Санъатни танишишлар». 33. 38:30 «Санъатни танишишлар». 34. 39:30 «Санъатни танишишлар». 35. 40:30 «Санъатни танишишлар». 36. 41:30 «Санъатни танишишлар». 37. 42:30 «Санъатни танишишлар». 38. 43:30 «Санъатни танишишлар». 39. 44:30 «Санъатни танишишлар». 40. 45:30 «Санъатни танишишлар». 41. 46:30 «Санъатни танишишлар». 42. 47:30 «Санъатни танишишлар». 43. 48:30 «Санъатни танишишлар». 44. 49:30 «Санъатни танишишлар». 45. 50:30 «Санъатни танишишлар». 46. 51:30 «Санъатни танишишлар». 47. 52:30 «Санъатни танишишлар». 48. 53:30 «Санъатни танишишлар». 49. 54:30 «Санъатни танишишлар». 50. 55:30 «Санъатни танишишлар». 51. 56:30 «Санъатни танишишлар». 52. 57:30 «Санъатни танишишлар». 53. 58:30 «Санъатни танишишлар». 54. 59:30 «Санъатни танишишлар». 55. 60:30 «Санъатни танишишлар». 56. 61:30 «Санъатни танишишлар». 57. 62:30 «Санъатни танишишлар». 58. 63:30 «Санъатни танишишлар». 59. 64:30 «Санъатни танишишлар». 60. 65:30 «Санъатни танишишлар». 61. 66:30 «Санъатни танишишлар». 62. 67:30 «Санъатни танишишлар». 63. 68:30 «Санъатни танишишлар». 64. 69:30 «Санъатни танишишлар». 65. 70:30 «Санъатни танишишлар». 66. 71:30 «Санъатни танишишлар». 67. 72:30 «Санъатни танишишлар». 68. 73:30 «Санъатни танишишлар». 69. 74:30 «Санъатни танишишлар». 70. 75:30 «Санъатни танишишлар». 71. 76:30 «Санъатни танишишлар». 72. 77:30 «Санъатни танишишлар». 73. 78:30 «Санъатни танишишлар». 74. 79:30 «Санъатни танишишлар». 75. 80:30 «Санъатни танишишлар». 76. 81:30 «Санъатни танишишлар». 77. 82:30 «Санъатни танишишлар». 78. 83:30 «Санъатни танишишлар». 79. 84:30 «Санъатни танишишлар». 80. 85:30 «Санъатни танишишлар». 81. 86:30 «Санъатни танишишлар». 82. 87:30 «Санъатни танишишлар». 83. 88:30 «Санъатни танишишлар». 84. 89:30 «Санъатни танишишлар». 85. 90:30 «Санъатни танишишлар». 86. 91:30 «Санъатни танишишлар». 87. 92:30 «Санъатни танишишлар». 88. 93:30 «Санъатни танишишлар». 89. 94:30 «Санъатни танишишлар». 90. 95:30 «Санъатни танишишлар». 91. 96:30 «Санъатни танишишлар». 92. 97:30 «Санъатни танишишлар». 93. 98:30 «Санъатни танишишлар». 94. 99:30 «Санъатни танишишлар». 95. 100:30 «Санъатни танишишлар». 96. 101:30 «Санъатни танишишлар». 97. 102:30 «Санъатни танишишлар». 98. 103:30 «Санъатни танишишлар». 99. 104:30 «Санъатни танишишлар». 100. 105:30 «Санъатни танишишлар». 101. 106:30 «Санъатни танишишлар». 102. 107:30 «Санъатни танишишлар». 103. 108:30 «Санъатни танишишлар». 104. 109:30 «Санъатни танишишлар». 105. 110:30 «Санъатни танишишлар». 106. 111:30 «Санъатни танишишлар». 107. 112:30 «Санъатни танишишлар». 108. 113:30 «Санъатни танишишлар». 109. 114:30 «Санъатни танишишлар». 110. 115:30 «Санъатни танишишлар». 111. 116:30 «Санъатни танишишлар». 112. 117:30 «Санъатни танишишлар». 113. 118:30 «Санъатни танишишлар». 114. 119:30 «Санъатни танишишлар». 115. 120:30 «Санъатни танишишлар». 116. 121:30 «Санъатни танишишлар». 117. 122:30 «Санъатни танишишлар». 118. 123:30 «Санъатни танишишлар». 119. 124:30 «Санъатни танишишлар». 120. 125:30 «Санъатни танишишлар». 121. 126:30 «Санъатни танишишлар». 122. 127:30 «Санъатни танишишлар». 123. 128:30 «Санъатни танишишлар». 124. 129:30 «Санъатни танишишлар». 125. 130:30 «Санъатни танишишлар». 126. 131:30 «Санъатни танишишлар». 127. 132:30 «Санъатни танишишлар». 128. 133:30 «Санъатни танишишлар». 129. 134:30 «Санъатни танишишлар». 130. 135:30 «Санъатни танишишлар». 131. 136:30 «Санъатни танишишлар». 132. 137:30 «Санъатни танишишлар». 133. 138:30 «Санъатни танишишлар». 134. 139:30 «Санъатни танишишлар». 135. 140:30 «Санъатни танишишлар». 136. 141:30 «Санъатни танишишлар». 137. 142:30 «Санъатни танишишлар». 138. 143:30 «Санъатни танишишлар». 139. 144:30 «Санъатни танишишлар». 140. 145:30 «Санъатни танишишлар». 141. 146:30 «Санъатни танишишлар». 142. 147:30 «Санъатни танишишлар». 143. 148:30 «Санъатни танишишлар». 144. 149:30 «Санъатни танишишлар». 145. 150:30 «Санъатни танишишлар». 146. 151:30 «Санъатни танишишлар». 147. 152:30 «Санъатни танишишлар». 148. 153:30 «Санъатни танишишлар». 149. 154:30 «Санъатни танишишлар». 150. 155:30 «Санъатни танишишлар». 151. 156:30 «Санъатни танишишлар». 152. 157:30 «Санъатни танишишлар». 153. 158:30 «Санъатни танишишлар». 154. 159:30 «Санъатни танишишлар». 155. 160:30 «Санъатни танишишлар». 156. 161

Халк маънавий хэётига кирип боргувчи образ яратиш осон эмас. Бу оддий меҳнат ҳам эмас, "Менчалик меҳнат килганида маймун ҳам ёзувчи бўлиб кетарди", деган гап Fa�ур Ғулом учун айтилмаган. Бундай образни "хәёт шахсига" айлантириш худо ярлаған зотга насиб этадиган баҳтдир.

2
Fa�ур Ғулом "Шум бола"ни обдон ўйлаб ёзган. Лекин ўйнаб ёзган. Адид даврнинг инов-манов талабарини писанд киммай, ўзини эмин-эркин кўйиб, кандайдир руҳони вакумда иход этган-дек тулоиди баъзан.

Fa�ур Ғулом А.Науров билан киглан сухбатда шундай деган: "Ўз персонажим шашнига айтган бундай мактоб гаплар сизга кутилиши тулоар, дарвоҷе, мен унга ўзим тикиб чиқарган карамон тарзида қарамайман, — ёзилган нарсанни эмас, унинг ортидаги" (таъкид) Fa�ур Ғуломга тегиши — С.М.) нарсаларни сезаман: болалагими, мени этиштирган халқим хулк-авторини. Ҳа-ха, нафсиламбирини айтганда, худи бирор ёзли мени этиштирган килиб айтилган тургандек ёзганнан...

Шум бола ўзининг ўйин стихияси билан ("Хуллас калом, ўйинни кўз эди", дейди у асар бошларда) худди муаллифни бошқаргандек, ўз кўйиги солаётганде тулоиди. Зеро, ўйиннинг пири. Ўнни ўзи уни топди топди губ.

Биламики, санъатга ўйин деб карайдиган бутун бошли назария мавжуд. Лекин биз хозирча "Шум бола"га нисбатан "ўйин" сўзини торроқ, яъни конкрет маънода жабридай бўлганиннола, хусусий холда жабридайда иштун туради. У бирор шумликни бошлар экан, буни мажбурийликдан килганида ҳам унга, албатта, ўйин моментини киридади. Ҳар кандай ҳолатда ҳам у сувдан курук чиқади ва ҳар сафар голиб сифатида "бопладимми" дегандай магрур туревади. Масалан, томма-том кувши-

нишини ўзга кўламлироқ ходисагина ўйлайди, шу маънода бадий адабиётда учрайдиган ёркин теран тасвирилар улуғвор ҳақиқатнинг бадий кодлари, дейшишга журъат этади.

Ҳақиқат лоямут, яъни ўмасидир. У ўзи истаган жойда ўзини намоён этавради.

4

Шум болага вокеликнинг курбони, жабридайда сифатида қараш у қадар тўғри эмаслигини юқорида айтгандик. У майян маънода жабридай бўлганиннола, хусусий холда жабридайда иштун туради. У бирор шумликни бошлар экан, буни мажбурийликдан килганида ҳам унга, албатта, ўйин моментини киридади. Ҳар кандай ҳолатда ҳам у сувдан курук чиқади ва ҳар сафар голиб сифатида "бопладимми" дегандай магрур туревади. Масалан, томма-том кувши-

"Бой гапларимнинг кейнги жумлаларини ўзиштиди, эшиштиди — бўймайман, чой ичб турган тўпласини бошига уриб, чаккасини ёрди-ю, соколини юлиб, додлаб یилгамоқка бошлади. Мен ҳам кўшилиб йиглар эдим" (таъкид, бизники — С.М.).

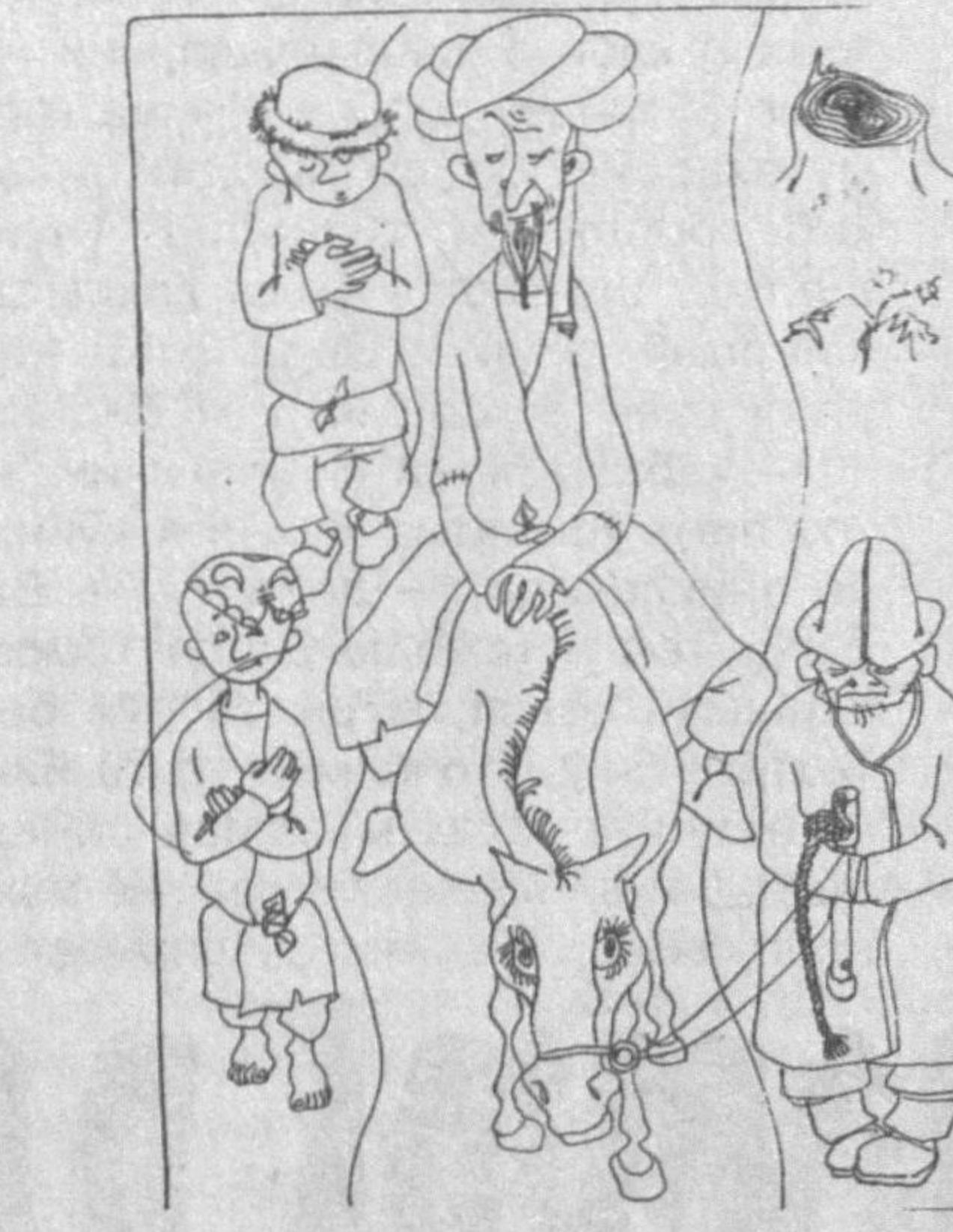
Ёлғон чин томон эниб кетади. Айрим лахаларда Шум боланинг ўзи ҳам ўзи тўқиган ёлғон — кенжатой Бўрибоявчача ўзимига ишониб колади-ёв. Болаларни ўйноқка чаплитаги, бу гапга ўзи ишониб килиб, ўйк ёнғок томон юргурган Афандини эсланг. Шум бола шу ўринда чинакам йиглайди ва йиги билан ўзини оплатади, жондаги аламини аритади.

Шу иши билан Шум бола бойга унтилmas сабоз беради. Бош-кўз арашаш ейилган йигрма камчи унинг голиблиги ҳечам соя ташламайди. Шундай қал-

на Шум болага. Бой-ку, айюннос солиб йилгамоқда, Шум бола эса хиддий иш билан банд ва энг қеракли жойда кўшилишиб йилгайди ҳам. Бунинг устига Шум бола қалбиди кулига ўрин ҳам ўйк. Қалбиди кондан-конга ўтган жондак умрида кўрган-чеккан жаблар, инсонни, инсончиликни ерага уришладидан түглиган нафарт бор. Нафарт ҳам ортда колган, нафарт тарқаб, бошка тусфезлига кириб, ўндан юмор ўйли билан покланиши, катарсис рўй бермоқда. Шум бола ўнглиши китобхон ҳам) қониши хосил килиб, ҳам килифтади, эстетика завъял олайти. Бундай завъ-мазза олдида кепгуси жазолар вахимаси њеч нарса...

Бинобар, асардан кўчирилган санҳа аламнинг хосиласи ўларор туғлиган, ҳармадон руҳитиди яшириниб ётган трагизмнинг ачичи ва кунвок тантанасидир. Бу — ўч, ортида ҳакоратлар, ҳўрлапшар, Ҳамидий, — аlam, ёлғиз кутилиши қисми кўринаётган алан.

Шундай Шум бола нега керак бўлсан бўймаса бетиним хунар кўрсатаверишига сабаб бир қадар ойдинлашида. У ичада тўпланган алами ёзиш — бунинг устига у юят иштедодли, ёш бўлса-

Яна "калла гўшти"га қайтсан. Сароби

кatta бир синов қарисисида.

Салдан сўнг

унинг тани жони ларзага

тушади, бир неча дақиқа

иҷада ёлғон шарофати

билин бошидан оғир инсо

ний драмани кеширди.

Шум бола Сароби

бўлиши мумкин бўлган

фохеяга рўбкор юлади.

Улар ёз

кутилиши келиди.

Алам олиши ўйлида киладиган

хунарлари учун Шум болани айблама

мизис, аксинча севиб, ётириб кола

миз. Чунки сиртдан қарагандай оқиж

жабридайда кўркима ҳам, аслида куч

ли, ёз асосиси — санъаткор. Санъ

ат даражасига етган бир хунарни

кўрсатга, иш тугалланган хисоблайди.

Тубан ҳамосидан оғир

жонидан оғир